

YOSHLARNING VATANGA XIZMAT QILISH HISSINI OSHIRISH VA IJTIMOIIY FAOLLIGINI YUKSALTIRISHDAGI OMILLAR

Xamrakulov O'tkirjon Maxmudovich

Farg'ona davlat universiteti

Email: hamrakulovutlirzon@gmail.com

ORCID: 0009-0009-3582-8012

<https://doi.org/10.5281/zenodo.16869394>

Annotatsiya: «Yoshlarning Vatanga xizmat qilish hissini oshirish va ijtimoiy faolligini yuksaltirishdagi omillar» mavzusi bo'yicha ilmiy maqola shaklida tayyorlangan ko'rinish taqdim etilmoqda. Diagrammalar ilmiy asoslangan tuzilmalarni ko'rsatadi — ulardan biri jamoat bilan aloqalar, ishtirok va muomala mexanizmlarini, boshqasi esa ishtirok darajalarini tasvirlaydi. Shu bilan birga, yoshlarning ijtimoiy faolligini ko'tarishning ichki va tashqi potensial belgilari, davlat siyosati, ta'lim tizimi, va jamoatchilik muhiti kabi omillar tahlil qilingan.

Аннотация: Представлено мнение, подготовленное в виде научной статьи, на тему «Факторы повышения чувства служения Родине и социальной активности молодежи». На диаграммах показаны научно обоснованные структуры: одна из них отображает механизмы вовлечения, участия и коммуникации сообщества, а другая — уровни участия. При этом анализировались такие факторы, как внутренние и внешние потенциальные индикаторы повышения социальной активности молодежи, государственная политика, система образования, общественная среда.

Annotation: An opinion prepared in the form of a scientific article is presented on the topic "Factors of increasing the sense of service to the Motherland and social activity of young people". The diagrams show scientifically based structures: one of them displays the mechanisms of involvement, participation and communication of the community, and the other - the levels of participation. In this case, such factors as internal and external potential indicators of increasing social activity of young people, state policy, the education system, and the social environment were analyzed.

Kalit so'zlar: sadoqat, ijtimoiy faollik, milliy barqarorlik, ma'naviy-huquqiy rivojlanish, demokratik jamiyat.

Ключевые слова: верность, социальная активность, национальная стабильность, духовно-правовое развитие, демократическое общество.

Key words: loyalty, social activity, national stability, spiritual and legal development, democratic society.

1. Kirish

Yosh avlodning Vatanga sadoqati va ijtimoiy faolligi milliy barqarorlik, ma'naviy-huquqiy rivojlanish va demokratik jamiyatning asosiy omillaridir. Ushbu maqolada yoshlarning vatanparvarlik hissi va ijtimoiy faolligini oshirishga yordam beradigan omillar ilmiy tadqiqotlar asosida tadqiq etiladi.

2. Teoriyaviy asos va yangi yondashuvlar

2.1 Pozitiv yoshlarni rivojlantirish

(Positive Youth Development – PYD)

Pozitiv yoshlarni rivojlantirish modeli yoshlarning ichki (masalan, ishonch, mas'uliyat) va tashqi (jamoatchilik, ta'lim muhiti) rivojlanish imkonlari muhitini birga ko'zda tutadi. Bu model yoshlarga ijtimoiy mas'uliyat va faollik hissini shakllantiradi.

2.2 Raqamli qiziqishhoi yo'nalishli faolliklar

(Interest-driven activities)

Yoshlarning Internet va ijtimoiy tarmoqlardagi qiziqishlariga asoslangan faolliklari — kontent yaratish, tajriba almashish kabi — raqamli ijtimoiy kapitani orttiradi va bu ularning ko'proq ijtimoiy va siyosiy ishtirokga harakatlanishiga yordam beradi.

3. Ilmiy tadqiqotlardan olingan asosiy omillar

3.1 Ta'lim va jamoat tilimidan o'tish

Ma'rifiy tadqiqotlar yoshlarda jamoatchilik ishtirokini qo'llab-quvvatlovchi ta'lim intervensiyalari psixologik afzalliklarni kuchaytiradi: musulmonchilik, institutsional ishonch, siyosiy nazorat hissi — barchasi faollikka qo'shimcha rag'bat beradi. (pms Beta search)

3.2 Mektepdagi foyda va ishtirok dastaklari

Maktabdagi authab (school belonging), ya'ni maktabsizlik hissi yoshlarning ijtimoiy faolligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu his tokadillik, o'quvchilar, o'qituvchilar bilan ijobiy munosabatlarni yaratadi va autxodillikni mustahkamlaydi. Shuningdek, maktabdan tashqari faolliklarda qatnashish (sport, ijtimoiy loyihalar) yoshlarda siyosiy va jamoatchilik ishtirokini oldindan baholashda katta ahamiyatga ega deb ko'rilyapti.

3.3 Ijtimoiy va demografik omillar

Irlandiya va Pensilvaniyada o'tkazilgan tadqiqotda yoshlar bilan ijtimoiy muhit, qo'llab-quvvatlash, jamoatchilik tarmog'i va shaxsiy xususiyatlar — barchasi yoshlarni jamoatchilik faolligiga ta'sir ko'rsatadigan asosiy omillar sifatida aniqlangan. agsci.psu.edu

3.4 Dunyoqarash, ijtimoiy ishonch va siyosiy ta'sir

Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, yoshlarda siyosiy ijtimoiy faollikqa tayyorlik, mahalliy hukumat boshqaruvini boshqara olishga ishonch, va ijtimoiy ishonch — bu ishtirokga intilish darajasini oshiradi.

3.5 Davlat siyosati va ma'naviy tarbiya

O'zbekistonda yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash — davlat siyosatining birinchi bosqichi hisoblanadi. Bu sohada qadriyatlar, milliy meros, tarix, va diniy-ma'naviy ta'lim metodlari faol tatbiq etilmoqda. Shu bois, millat qurilishida yoshlarda fidokorlik va sadoqat hissini uyg'otish davlat darajasida amalga oshirilayotgan muhim choralardir.

4. Diagrammalar tahlili

1. Birinchi diagramma jamoatchilik bilan o'zaro aloqalar iyerarxiyasini ko'rsatadi: jamoat jadvali, ishtirok vositalari, natija va ta'sir mexanizmlari.

2. Ikkinchi diagramma yoshlarning qatnash darajalarini, passiv kuzatuvchidan faol qatnashchigacha qisqartirilgan piramid tarzida aks ettiradi.

3. Uchinchi diagramma yoshlardagi ishtirokning emotsional va ijtimoiy foydalarini vizuallashtiradi.

4. To'rtinchi diagramma jamoatchilik faolligi komponentlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqliklar tarmog'ini ifodalaydi.

Sintetik mikro-ma'lumotlar CSV, Regressiya natijalari (CSV)

Diagrammalar:

- 1) Vatanparvarlik hist
- 2) Civic Index hist

- 3) Ko'ngilli mehnat: shahar/qishloq
- 4) Dasturda ishtirok → Civic Index
- 5) Maktabga mansublik ↔ Civic Index

Izoh: ushbu mikrodastur (600 nafar) — illyustrativ/sintetik namuna. U usulni ko'rsatish va maqolangizga grafik/jadval qo'shishga xizmat qiladi. Quyida esa real manbalardan raqamlar va holatlar keltirilgan.

- 1) Tasviriy statistika va diagrammalar

Vatanparvarlik bahosi: o'rtacha 3.45 (1–5 shkala). (Gistogramma: “Vatanparvarlik hist”).

Civic Index (0–100): ko'pchilik 35–60 orasida to'plangan (gistogramma: “Civic Index hist”).

Dasturlarda ishtirok ta'siri:

Ishtirok qilmaganlar: 36.49

Ishtirok qilganlar: 51.85

→ farq ~+15.4 ball (1-diagramma “Civic Index o'rtachasi: Dasturlarda ishtirok”).

Ko'ngilli mehnat ulushi:

Shahar: 47.2%

Qishloq: 43.4% (barchart: “Ko'ngilli mehnat ulushi ...”).

Kuchli bog'liqlik: Maktabga mansublik (1–5) ↔ Civic Index korrelyatsiyasi $r \approx 0.555$ (skatter: “Maktabga mansublik ...”).

Soddalashtirilgan OLS (Civic Index → prognoz):

musbat ta'sirlar — Vatanparvarlik, Maktabga mansublik, Mahalliy hukumatga ishonch, Raqamli konstruktiv faollik, va Dasturlarda ishtirok (koeffitsiyentlar jadvali fayli berilgan).

- 2) Real tadqiqot va raqamlar (O'zbekiston va xalqaro manbalar)

WVS Wave 7 (2017–2020/2024 yangilangan):

O'zbekiston uchun milliy g'urur/patriotizm, institutsional ishonch va fuqarolik ishtirok o'lchovlari mavjud. Dataset hujjatlari oxirgi bor 2024-05-15 sanasida yangilangan.

UNICEF “Youth of Uzbekistan” (2018–2020):

14–30 yoshdagi 4 458 respondent, aralash usul (kvantitativ + sifat), barcha hududlar qamrab olingan. Ijtimoiy faollik va xizmat ko'rsatishga doir xulosalar ham bor.

UNV Knowledge Portal: 2020–2021 yillarda ixtiyoriylik keng tarqalgan; aholining 92%i (asosan qo'shnilariga yordam berish, hukumat dasturlarida qatnashish kabi norasmiy shakllar) volontyorlikka aloqador ekani qayd etilgan. (E'tibor: “volontyorlik” ta'rifi juda keng!)

AidData Civic Space (2010–2021): 2017 va 2019 yillarda OAVga ishonch jami 79% atrofida; “juda ishonaman” javoblari –14 p.p.ga pasayib, “biroz ishonaman” javoblari +14 p.p.ga o'sgani qayd etilgan. Bu tendensiyalar fuqarolik faolligi uchun muhim fon.

UN Human Security (2025-yil bahori):

14–30 yoshlarda kiberqonunbuzarlikka chalinish o'sishi — yoshlarni raqamli mas'uliyatli faollikka yo'naltirish zarurligini ko'rsatadi.

BTI 2024 (O'zbekiston):

NNTlar soni va faolligi o'sgani, ammo faoliyat ko'proq lokal va jamoa markazli ekani ta'kidlanadi — yoshlar ishtirokini mahalla/jamoa darajasida tizimlash lozim.

- 3) Konkret holatlar tahlili (keysir)

Farg'ona vodiysi – “Volunteerlik to'g'risida” qonun amaliyotini kuchaytirish (PBF/UNDP, 2022)

Loyiha NNTlar, huquqshunoslar, yoshlar bilan hamkorlik qilib, qaror loyihasini boyitish bo'yicha takliflar tayyorlagan.

Saboq: meyoriy bazani yoshlar nuqtai nazaridan takomillashtirish → formal va norasmiy volontyorlikni uyg'unlashtirish.

Andijon – "Raising Youth Voices in Local Decision Making" (SFCG, 2022)

Asosiy maqsad: mahalla darajasida yoshlarning fikrini mahalliy qaror qabul qilish jarayonlariga olib kirish.

Saboq: yoshlar ovozini institutsional kanallarga bog'lash (yoshlar kengashlari, ochiq sessiyalar) ishtirokni oshiradi.

UNESCO/OSCE tashabbuslari (2023–2025)

Yoshlar parlamenti, huquq va imkoniyatlar, muloqot maydonlari; mintaqada yoshlar ulushi katta ekani ta'kidlanadi.

Saboq: yoshlar uchun ustuvor maydonlar (ta'lim, raqamli xavfsizlik, jamoa loyihalari) bo'yicha idoraviy hamkorlik muhim.

4) Ilmiy-amaliy xulosalar (sintetik + real manbalarga suyanan)

Ta'lim muhiti (maktab/OLI tomondan "belonging") Civic Index bilan kuchli bog'liq ($r \approx 0.56$). Bu WVS va UNICEFdagi tarbiya/ishonch indikatorlari bilan uyg'un. (Sintetik natija; usulni ko'rsatish uchun.)

Dasturlarda ishtirok (vatanparvarlik/fuqarolik modullari, volontyorlik klublari) Civic Indexni $\sim +15$ ballga oshirishini illyustrativ model ko'rsatdi. Bu OECD va OSCE tavsiyalari bilan mos (konikma, ishonch, faollik trayektoriyasi).

Volontyorlik: O'zbekistonda norasmiy ko'mak va davlat dasturlarida qatnashish keng; shunday ekan, siyosatda norasmiy mehr-shafqat amaliyotini e'tirof etgan holda, uni to'g'ridan-to'g'ri jamoat faolligiga ulash zarur.

Ishonch ekotizimi: OAV/institutlarga ishonch dinamikasi (kuchlidan "biroz"ga surilish) — faollik turlariga ta'sir qiladi;

kommunikatsiya va media savodxonlik komponentlarini kiritish tavsiya etiladi.

5) Ishlanmani maqolangizga qo'shish bo'yicha tezkor shablon

Metodika:

Tanlanma, instrument (WVS/WB/UNICEFdan adaptatsiya), shkalalar (1–5 Laykert), indeksli (0–100 Civic Index).

Natijalar:

Gistogrammalar (patriotizm, Civic Index), barlar (dasturda ishtirok/hudud), scatter (mansublik ↔ indeks).

Munozara:

Yuqoridagi real manbalar bilan solishtirish, farq va uyg'unlikni yoritish.

Politika tavsiyalari:

Maktab/OTMda interaktiv vatanparvarlik modullari;

Norasmiy volontyorlikni institutsional kanallar bilan bog'lash;

Raqamli xavfsizlik va konstruktiv kontent yaratuvchi klublar;

Mahalla–OTM–NNT–davlat idoralari birlashgan dastur.

6) Qisqa natijalar (sintetik hisoblardan ifoda)

Dasturda ishtirok qilgan yoshlarda Civic Index 51.85, qatnashmaganlarda 36.49.

Shaharda ko'ngilli mehnat ulushi 47.2%, qishloqda 43.4%.

Vatanparvarlikning o'rtacha bahosi 3.45 (1–5).

Maktabga mansublik $\leftrightarrow$ Civic Index korrelyatsiyasi $r \approx 0.555$.

5. Muhim xulosa va tavsiyalar

Muhim xulosalar:

Pozitiv yoshlar rivojlantirish (PYD) modeli yoshlar faolligini oshirishda samarali asos hisoblanadi.

Maktubni takomillashtirish, ta'lim muhitini aks ettirish, maktabdagi authab hissi va maktabdan tashqari faolliklar bilan bog'liqlik juda muhim. Raqamli qiziqishlarga asoslangan faolliklar yoshlarning ijtimoiy va siyosiy ishtiroklarini qozonadi.

Davlat va mahalliy siyosat orqali vatanparvarlik va ijtimoiy faollikning ma'naviy tarbiyasi mustahkamlanishi shart.

Tavsiyalar:

1. Ta'lim dasturlarini qayta ko'rib chiqib, ishtirokchilik va vatanparvarlikni shakllantiruvchi interaktiv usullarni kiritish.
2. Ta'lim muassasalarida maktab muhitini jamoatchilik ishtirokchiligiga qaratilgan, xavfsiz va qo'llovchi muhit sifatida qayta qurish.
3. Yoshlarni raqamli muhitda ijobiy va konstruktiv rollarda ishtirok etishga rag'batlantirish.
4. Davlat va jamoat tashkilotlari milliy qadriyatlar asosida yoshlarga maqsadli ma'naviy va ijtimoiy dastaklar yaratish.
5. Milliy va mahalliy darajada yoshlarning jamoatchilik, siyosiy va tom ma'noda "Vatanga xizmat" hissin shakllantirishga qaratilgan tadqiqotlar va loyihalarni yuqori darajada qo'llab-quvvatlash.

6. Xulosa

Yoshlarda Vatanga xizmat qilish hissi va ijtimoiy faollikni oshirish — bu kompleks va ko'pqirrali jarayon. Unda ta'lim, ijtimoiy muhit, raqamli faolliklar, davlat siyosati va milliy arziyliklar birgalikda ta'sir ko'rsatadi. Amalda ushbu omillarni tizimli tarzda tatbiq etish orqali yoshlarni faol, mas'uliyatli, va vatandosh sifatida tarbiyalash mumkin.